

До разової спеціалізованої вченої ради Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, проспект Науки, 26

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата юридичних наук, доцента
Політової Анни Сергіївни на дисертацію
МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни
на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання сексуальному
насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Історично склалося, що на кожному етапі розвитку цивілізації присутні збройні конфлікти. Загалом протягом історії людства встановлено лише 292 роки, коли не відбувалося жодної війни. Але навіть за цих умов існують підстави вважати, що деякі збройні конфлікти, вірогідно, залишилися просто незафіксованими істориками того часу.

Збройний конфлікт завжди несе певну небезпеку. Не дивлячись на закріплення у міжнародних актах недопущення порушення прав і свобод людини, проти цивільного населення та військовополонених вчиняються протиправні діяння, серед яких й сексуальне насильство. Відзначимо, що залишається дискусійним питання щодо частоти застосування сексуального насильства в умовах збройного конфлікту, оскільки в певних випадках, наприклад, під час ізраїльсько-палестинського конфлікту, було зареєстровано лише кілька епізодів, а під час сальвадорського повстанського руху його лідери взагалі забороняли сексуальне насильство. Однак в інших конфліктах сексуальне насильство відбувалося масово. Наприклад, у Руанді приблизно 350 тис. жінок і дітей зазнали сексуального насильства, а під час визвольної війни у Бангладеш (1971 р.) від 200 тис. до 400 тис. бенгальських жінок зазнали сексуального насильства та завагітніли від пакистанських солдатів. Подібні факти були зафіксовані у Демократичній Республіці Конго, Гватемалі та Сьєрра-Леоні. Для Другої світової війни також характерне сексуальне насильство: німецькі солдати чинили його мінімально проти єврейських, польських, румунських та інших політичних в'язнів, натомість радянські солдати застосовували його щодо німецьких жінок доволі часто. Це вказує, що існування та постійність сексуального насильства в умовах збройного конфлікту має певні варіації у частоті, типі та інтенсивності.

Міжнародна спільнота послідовно засуджує будь-які прояви сексуального насильства у воєнному контексті. Зокрема, резолюція Ради Безпеки ООН 1820 (2008) уперше на рівні міжнародного права визнала сексуальне насильство тактикою війни та загрозою міжнародному миру й

безпеці, закликавши держави посилити заходи його запобігання. Подальші резолюції Ради Безпеки ООН 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010) та 2106 (2013) спрямовані на вдосконалення механізмів протидії сексуальному насильству, забезпечення невідворотності покарання, відшкодування шкоди потерпілим і розширення системи підтримки постраждалих.

Головною подією 2022 році в глобальному масштабі стала російсько-українська війна, яка за інтенсивністю застосування новітніх зразків бойової техніки стала однією з наймасштабніших після війни в Кореї, а також наймасштабнішим конфліктом в Європі після 1945 року. Серед злочинів, що їх вчиняють військовослужбовці та які фіксують міжнародні організації, є і випадки сексуального насильства. Такі діяння прямо заборонені ст. 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, серед яких – численні прояви сексуального насильства щодо жінок, дівчат, чоловіків, хлопчиків та осіб похилого віку. Найбільш уразливою групою залишаються жінки та дівчата, які здебільшого зазнають зґвалтувань та інших форм сексуального примусу. Водночас, чоловіки нерідко стають жертвами катувань, що супроводжуються сексуалізованими діями. Масштаб, поширеність, систематичність та особлива жорстокість таких діянь свідчать про використання російськими військовими сексуального насильства як методу ведення війни, спрямованого на залякування цивільного населення, його приниження та демонстрацію контролю над окупованими територіями.

Отже, своєчасним і нагальним питанням є розробка наукової концепції державної політики у сфері запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, ґрунтується на ідеях забезпечення взаємодії різних сил і засобів, які задіяні в цьому, ефективній консолідації заходів кримінально-правового впливу та запобігання злочинності. Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни, яке присвячено кримінологічній характеристиці та запобіганню сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, не викликає сумнівів як у науково-теоретичному, так і у практичному аспектах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій І.Д. МЕЛЬНИЧЕНКО відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 Право.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 30 листопада 2022 р.).

Робота виконана у межах тематики наукових досліджень і науково-технічних розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 рр., затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 03.02.2022 № 109 (п. 3); тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025–2029 рр. (п.п. 11, 12, 13), затвердженої наказом МВС України від

21.05.2024 № 326, та тематики науково-дослідної роботи Дніпровського державного університету внутрішніх справ на 2024-2029 рр. (кримінально-правове та кримінологічне забезпечення протидії злочинності).

Тема і зміст дисертації узгоджуються з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019); Стратегією національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020); Стратегією у сфері прав людини (Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021); Стратегією воєнної безпеки України (Указ Президента України від 25.03.2021 № 121-2021); Стратегією людського розвитку (Указ Президента України від 02.06.2021 № 225/2021); Стратегією гендерної рівності Ради Європи на 2024-2029 рр. від 06.03.2024 № СМ(2024)17; Державною стратегією забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.09.2022 № 752-р); Національним планом дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2020 № 1544-р); Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки (Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023).

Основні положення та висновки дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в шістнадцяти наукових працях: п'ять наукових статей (три одноосібні статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань України категорії «Б»; одна одноособова стаття у виданні іноземної держави; одна стаття у співавторстві у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus за профілем дисертації) та одинадцять тез доповідей. Вони відображають наукову новизну обраної І.Д. МЕЛЬНИЧЕНКО теми.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Ціла низка результатів і висновків, які з них слідують були отримані вперше і мають достатній ступінь наукової новизни.

Вперше визначено комплекс детермінант сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, встановлено, що першопричиною такого насильства є гендерна нерівність та усталене толерування насильства щодо жінок у країнах пострадянського простору; домінуючий вплив на поширення сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, здійснюють такі фактори: зростання мілітаризації країн; поширення та неконтрольований обіг зброї; безкарність сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом; гендерна дезінформація; політична економія війни. Також окреслено кримінологічний профіль особи, яка вчиняє сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні. Встановлено, що більшість таких злочинів вчиняють громадяни Російської Федерації (82 %) віком від 20 до 40 років, які

переважно є рядовими військовослужбовцями; представниками командного складу військ Російської Федерації скоєно 15,4 % випадків цього виду насильства.

Автором обгрунтовано необхідність розроблення та ухвалення загальнодержавної програми запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, яка б ураховувала особливості функціонування сектору безпеки і оборони у частині запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються в умовах збройного конфлікту. Окрім того, аргументовано доцільність розроблення та ухвалення порядку взаємодії між органами поліції, прокуратури, ДБР, СБУ, волонтерськими та громадським організаціями для забезпечення ефективного досудового розслідування сексуального насильства, запровадження сучасних чутливих методик роботи з постраждалими особами, а також обміну інформацією; порядку проведення спільних заходів, забезпечення супроводу постраждалих осіб та ефективної чутливої комунікації

Викликають певний науковий інтерес положення, що удосконалено, зокрема, визначення поняття «сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні», під яким пропонується розуміти насильницькі дії сексуального характеру, що безпосередньо або опосередковано пов'язані зі збройним конфліктом та вчиняються в умовах примусу. Також обгрунтовано необхідність удосконалити положення чинного законодавства України з метою забезпечення ефективного захисту персональних даних осіб, які постраждали від злочинів сексуального насильства, пов'язаних зі збройним конфліктом. Запропоновано уточнення правових норм щодо проведення судових слухань у зазначених справах у закритому судовому засіданні, а також визначено доцільність нормативного закріплення можливості здійснення судового провадження в режимі відеоконференції із забезпеченням трансляції з іншого приміщення. Обгрунтовано потребу врегулювання питань підслідності досудового розслідування злочинів зазначеної категорії задля забезпечення їх ефективного та неупередженого розслідування.

Автором окреслено домінуючі вектори державної політики на шляху протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом: 1) проведення превентивних заходів; 2) здійснення просвітницької роботи щодо зниження ризику стати потерпілою від насильства; 3) надання допомоги при евакуації з потенційно небезпечних населених пунктів; 4) надання якісної медичної, правової, психологічної та інших видів допомоги постраждалим; 5) якісне розслідування всіх випадків насильства; 6) недопущення повторної травматизації потерпілих осіб; 7) забезпечення невідворотності покарання та притягнення всіх винних до відповідальності.

Окрім того, узагальнено методичні та практичні компоненти кримінологічного запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, встановлено пріоритетність активного впровадження гендерночутливого, інклюзивного, орієнтованого на постраждалих підходу; налагодження міжнародної, міжвідомчої взаємодії у

правоохоронній сфері, а також сприяння підвищенню зацікавленості в наукових дослідженнях цього виду злочинності

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в фахових виданнях України категорії «Б», у виданні іноземної держави та виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Scopus за профілем дисертації, а також представлені у вигляді доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Публікації повністю відповідають предмету дослідження і вирішують завдання, що були поставлені в дисертації. Отримані висновки й результати автора з відповідної тематики були впроваджені в практичну діяльність Слідчого управління Національної поліції України. Таким чином дисертаційне дослідження МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни виконане на високому науково-методичному і методологічному рівнях.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків досліджень дисертаційної роботи МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни не викликають жодних зауважень. Вони логічно витікають з тексту дисертаційного дослідження та базуються на власних судженнях автора, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні. Пропозиції, подані автором, щодо удосконалення чинного законодавства України оформлені належним чином, мають важливе теоретичне та практичне значення. Висновки дисертаційної роботи логічно витікають із отриманих результатів, а рекомендації базуються на висновках дослідження.

Емпіричну та інформаційну основу дослідження становлять систематизовані дані державної та відомчої статистичної звітності за 2022-2024 рр., а також узагальнені матеріали вивчення 39 повідомлень про підозру у вчиненні сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні; матеріали практики Європейського суду з прав людини; аналітичні звіти Офісу Генерального прокурора, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної судової адміністрації України, міжнародних інституцій – Європейського Суду з прав людини, Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, Фонду доктора Деніса Муквеге, Європейського центру захисту прав людини та ін.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Результати дослідження, що виносяться на захист, отримані завдяки всебічному використанню комплексного підходу, який передбачає поєднання низки різноманітних методів наукового пізнання – загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: *формально-логічний метод* надал змогу дослідити поняття, зміст, ознаки та способи вчинення сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні (підрозділи 1.1-1.4). За допомогою *логіко-семантичного* методу визначено поняття

сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні (підрозділ 1.1); *історико-правовий* – для дослідження генезису виникнення збройного конфлікту в Україні та формування державної політики щодо запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні (підрозділи 1.1, 2.1).

Методи аналізу, класифікації, групування та системно-структурний метод використовувались для з'ясування основних критеріїв диференціації способів та видів вчинення сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, вивчення законодавства, а також суб'єктів запобігання та протидії йому (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.3). Використання *соціологічного та статистичного методів* сприяло узагальненню юридичної практики, аналізу емпіричної інформації, пов'язаної з темою дисертаційного дослідження (підрозділ 1.2). Застосування *функціонального методу* дозволило визначити основні напрями вдосконалення заходів запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні (підрозділи 2.2–2.4). *Порівняльно-правовий метод* використовувався під час огляду й вивчення юридичної літератури, основних наукових підходів щодо вирішення поставлених завдань дослідження, а також аналізу вітчизняного законодавства в аспекті його співвідношення з аналогічними нормами зарубіжного законодавства (підрозділи 1.1, 2.1). *Формально-юридичний метод* застосовано під час дослідження нормативних джерел наукової роботи, що надало можливість виявити недоліки чинного законодавства України, яке регулює діяльність суб'єктів у сфері запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення їхньої діяльності (підрозділи 1.1, 2.1).

Методологічні підвалини таких досліджень мають передбачати раціональне поєднання емпіричних та теоретичних методів. Адже перші є ефективними знаряддями отримання й підтвердження лише фактичної інформації (тобто такої, що пов'язана з конкретними ситуаціями, подіями, обставинами тощо). Для обґрунтування ж загальних положень чи висновків доцільно застосовувати інструментарій теоретико-критичного аналізу, що базується на закономірних принципах побудови аргументаційних процедур. Тим самим забезпечуватиметься принциповий характер таких висновків, який неможливо обґрунтувати виключно емпіричними спостереженнями окремих явищ чи шляхом статистичних досліджень громадської думки.

Проведене дослідження дозволило автору розробити кримінологічну характеристику сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні та науково обґрунтувати пропозицій щодо вдосконалення сучасної системи заходів протидії з боку правоохоронних органів.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі можуть бути використані в:

- *правотворчості* – для вдосконалення законодавства щодо нормативного закріплення основних засад запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні;

- *правозастосовчій діяльності* – для підвищення ефективності впровадження міжнародних стандартів досудового розслідування сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, застосування підходів, орієнтованих на потерпілих, під час розслідування та підвищення ефективності запобіжної діяльності (акт впровадження в діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України від 10.10.2023 № 36904);

- *освітньому процесі* – при викладанні таких навчальних дисциплін, як: «Кримінологія», «Запобігання кримінальним правопорушенням Національною поліцією», «Актуальні проблеми кримінології», «Кримінальне право», «Кваліфікація кримінальних правопорушень» та ін.;

- *науково-дослідній роботі* – для подальших досліджень у кримінологічній галузі, зокрема щодо детермінант злочинності в умовах збройного конфлікту, заходів запобігання та протидії кримінальним правопорушенням, обумовленим збройною агресією Російської Федерації проти України.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Дисертаційна робота МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни викладена українською мовою на 244 сторінках. Структура роботи відповідає вимогам МОН України та положенню про присудження ступеня доктора філософії. Вона структурована і складається з анотацій, вступу, двох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (245 найменувань на 31 сторінці) та трьох додатках (22 сторінках).

Анотація у стислій формі представляє основні тези дисертаційного дослідження, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати представленого дослідження. Анотація викладена українською і англійською мовами. У вступі визначено об'єкт і предмет дослідження, наведено актуальність вибраної теми, зазначені особисті внески дисертанта та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах.

У розділі 1 **«Кримінологічна характеристика сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні»** визначено факти сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, сьогодні набули критичного масштабу, поширеності, систематичності та небаченої жорстокості. Російські військові використовують сексуальне насильство як зброю з метою залякування, приниження, демонстрації власного домінування на окупованій території. Поширеність цього явища пов'язана певною мірою з таким: історично так склалося, що сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом, вважалося неминучим ефектом будь-якої війни чи збройного конфлікту, але не злочином, який потребує переслідування та притягнення до

відповідальності винних осіб.

З метою з'ясування кримінологічної характеристики сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, вивчено сучасний стан цього явища, встановлено та проаналізовано кількісні та якісні показники сексуального насильства, досліджено нормативно-правові акти, які закріплюють повноваження окремих суб'єктів запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні.

У дисертації ґрунтовно досліджено сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні, з'ясовано сутність цього явища, ознаки та форми вчинення. Встановлено, що першопричиною такого насильства є гендерна нерівність та усталене толерування насильства щодо жінок у країнах пострадянського простору. Обґрунтовано, що домінуючий вплив на поширення сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, здійснюють такі фактори: зростання мілітаризації країн; поширення та неконтрольований обіг зброї; безкарність сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом; гендерна дезінформація; політична економія війни.

Розкрито зміст та основні ознаки сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні, під яким пропонується розуміти насильницькі дії сексуального характеру, які прямо чи опосередковано пов'язані зі збройним конфліктом та вчиняються в обстановці примусу.

У роботі аргументовано необхідність уточнення положень чинного законодавства щодо забезпечення захисту персональних даних постраждалих осіб, проведення слухань у цих справах у закритому судовому засіданні, а також здійснення судових проваджень в режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, врегулювання підслідності проведення досудового розслідування сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні.

Сформульовано кримінологічний профіль особи, яка вчиняє сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні. Встановлено, що насильство вчиняють громадяни Російської Федерації (82 %) у віці від 20 до 40 років, які є рядовими військовослужбовцями, при цьому 15,4 % випадків насильства припадає на представників командного складу військ РФ.

У розділі 2 **«Заходи запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні»** обґрунтовано необхідність розробки та прийняття загальнодержавної програми запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, яка б враховувала особливості функціонування сектору безпеки і оборони у частині запобігання кримінальним правопорушенням, які вчиняються в умовах збройного конфлікту. Крім того, аргументовано доцільність розробки порядку взаємодії між органами поліції, прокуратури, Державним бюро розслідувань, Службою безпеки України та іншими суб'єктами щодо ефективного розслідування та запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, який би врегульовував питання обміну інформацією, проведення спільних заходів, роботу з

постраждалими тощо.

Встановлено пріоритетність таких напрямів запобігання: активного впровадження гендерно чутливого, інклюзивного, орієнтованого на постраждалих підходу; налагодження міжнародної, міжвідомчої взаємодії у правоохоронній сфері, а також сприяння підвищенню зацікавленості в наукових дослідженнях цього виду злочинності.

Запропоновано пріоритетні вектори державної політики щодо запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні: 1) проведення превентивних заходів; 2) здійснення просвітницької роботи щодо зниження ризику стати потерпілою від насильства; 3) надання допомоги при евакуації з потенційно небезпечних населених пунктів; 4) надання якісної медичної, правової, психологічної та інших видів допомоги постраждалим; 5) якісне розслідування всіх випадків насильства; 6) недопущення повторної травматизації потерпілих осіб; 7) забезпечення невідворотності покарання та притягнення всіх винних до відповідальності.

Особливу увагу приділено аналізу положень міжнародних та вітчизняних нормативних документів щодо запобігання сексуальному насильству, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні. Обґрунтовано необхідність розроблення Закону України «Про протидію сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні», який би містив основні засади здійснення запобігання, визначав суб'єктів запобігання та їхні повноваження щодо протидії сексуальному насильству, передбачав ключові засади надання різних видів допомоги постраждалим від насильства тощо.

У межах дослідження встановлено такі проблемні питання, які знижують ефективність запобіжної діяльності: недостатньо ефективний механізм виявлення та моніторингу потенційних викликів безпеці як у масштабах держави, так і стосовно конкретної особи; відсутність достатньої кількості висококваліфікованих та обізнаних у проблематиці сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом, прокурорів, поліцейських, працівників соціальної, медичної, освітньої галузей, сфери надання психологічної допомоги тощо; недосконалість законодавчих механізмів та процедур захисту та відновлення прав потерпілих осіб.

Окремо досліджено взаємодію між суб'єктами спеціально-кримінологічного запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні, запропоновано заходи вдосконалення такої взаємодії, а саме: на нормативному рівні визначити перелік суб'єктів, які здійснюють запобігання насильству, що дозволить уникнути дублювання повноважень та підвищити рівень ефективності запобігання; нормативно регламентувати питання взаємодії між органами поліції, прокуратури, ДБР, СБУ та іншими суб'єктами щодо ефективного розслідування та запобігання СНПК; розробити механізм накопичення, обробки та моніторингу інформації про сексуальне насильство та ін.

У результаті проведеного дослідження сформульовано пропозиції та обґрунтовано висновки, які мають теоретичне та практичне значення.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Отримані результати дисертаційного дослідження МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни щодо кримінальної відповідальності за торгівлю людьми рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідних розробках установ й організацій, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Інни Дмитрівни МЕЛЬНИЧЕНКО, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. Розкриваючи сексуальне насильство, пов'язане зі збройним конфліктом в Україні, як об'єкт наукової розвідки (підрозділ 1.1., с. 30-52) дисертантка робить висновок: «2. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, вивчалось як одна з форм гендерно зумовленого насильства або як один із видів правопорушень, що становлять порушення законів та звичаїв війни» (с. 52). Разом з тим, аналізуючи стан наукової розробки цієї проблеми використовується термін як «гендерно обумовлене насильство», так і «гендерно зумовлене насильство». Варто було б аргументувати авторську позицію щодо використання цієї термінології у підрозділі 1.2. «Поняття, ознаки та форми сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом в Україні», оскільки це є одним із проблемних питань при кваліфікації кримінальних правопорушень.

2. У положенні наукової новизни авторка наголошує на важливості активного впровадження гендерночутливого, інклюзивного, орієнтованого на постраждалих підходу; налагодження міжнародної, міжвідомчої взаємодії у правоохоронній сфері. Під час захисту дисертації зосередити увагу на авторському баченні сутності «гендерночутливого, інклюзивного, орієнтованого на постраждалих підходу» та яке значення мають ці підходи під час кримінальних проваджень конфліктного сексуального насильства.

3. У підрозділі 2.1. «Правове регулювання запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні» авторка згадує про внесення законом України від 09.10.2025 № 4012-ІХ «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» змін та доповнень до КК України. Враховуючи це, варто б було зосередити увагу на розмежуванні ст. 442-1. Злочини проти людяності від ст. 438. Воєнні злочини КК України щодо кваліфікації дій осіб, які вчиняють конфліктне сексуальне насильство.

4. Авторка зосредила увагу при дослідженні кримінологічної характеристики та запобіганні сексуального насильства, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні на початок повномасштабного вторгнення

Російської Федерації на територію України, але доцільні було б при розкритті окресленої проблематики звернути увагу на «гібридний формат» збройного конфлікту з 2014 року.

Висловлені зауваження носять переважно уточнюючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Вони переслідують мету запросити автора до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності

У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Інни Дмитрівни МЕЛЬНИЧЕНКО є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота **МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни** на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обгрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем кримінально-правової характеристики насильницького зникнення.

2. Дисертація **МЕЛЬНИЧЕНКО Інни Дмитрівни** на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання сексуальному насильству, пов'язаному зі збройним конфліктом в Україні» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обгрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – **МЕЛЬНИЧЕНКО Інна Дмитрівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Опонент:

Доцент кафедри права
економіко-правового факультету
Маріупольського державного університету
кандидат юридичних наук, доцент



Анна ПОЛІТОВА

